

ÎNTÂLNIRI ÎN SUDUL AMERICAN AL PLANETEI

AVENTURA ZBORULUI

A călători în America de Sud e o aventură. Am făcut escale la Londra, Paris, Madrid, Buenos Aires – în total, treizeci și șapte de ore până la Montevideo. Șederea, timp de opt zile, în Uruguay mi-a fost însă prielnică și agreabilă. La Congresul al treisprezecelea al Asociației internaționale a criticilor teatrali ne-am întâlnit oameni care, într-un fel, am cunoscut această organizație mondială, profesioniști încercați și notorii ai condeiului critic (din Europa, Asia, America) și tineri necunoscuți. Au apărut secțiuni noi: Slovenia, Slovacia, Cehia, Rusia.

Curios, din subcontinentul latin au participat mai puțini delegați decât era de așteptat. Credeam că vor fi în majoritate. Nouă ni se pare că distanțele dintre țări sunt aici mici și se parcurg ușor. E o iluzie. Un chilian ajunge mai repede și mai ușor în Spania decât în Mexic.

CE ÎNSEAMNĂ UN CONGRES...

Ce înseamnă un Congres A.I.C.T.?

O dezbateră teoretică; anul acesta, secțiunea uruguayeană-gază a propus să se discute despre „Frontierele teatrului”, cu specială privire asupra convergențelor dintre diferite discipline artistice, și despre atitudinea criticii față de integrarea artelor în teatru. Un subiect aparte l-a constituit „Rolul și importanța dramaturgului în spectacolul teatral”.

Congresul mai înseamnă alegerea noilor organe de conducere, pentru doi ani, și stabilirea întâlnirilor viitoare (colocvii, stagii, congrese următor și altele), pe baza propunerilor făcute de secțiunile naționale, care își asumă organizarea. Noul președinte, ales în martie 1994, e compatriotul nostru, profesor la Sorbona, George Banu, care are și o bogată experiență de fost secretar general. Noul trezorer e canadianul Michel Vais, directorul revistei teatrale „Jeu” din Québec, redactor al postului central de radio. Secretar general a fost realesă Maria Helena Seródio din Portugalia. Comisarii de conturi și observatori ai respectării statutelor au fost realesți (pentru a zecea oară) elvețianul Georges Schlocker și românul Valentin Silvestru.

Congresul a fost integrat, oarecum, și în festivalul internațional de teatru de la Montevideo (ediția a IV-a), unde s-au aflat pe afix spectacole dramatice și de păpuși.

În sfârșit, congresul prilejuiește totdeauna intense și fertile contacte între reprezentanții secțiilor naționale.

IDEI, PROBLEME, IPOTEZE

Am luat cunoștință cu real interes de comunicarea uruguayeanului Roger Mirza, preocupat de polifonia raporturilor între critic și spectacol. Colegul e de părere, printre altele, că un critic este obligat să compare permanent achizițiile culturii teatrale din țara sa cu ale altora. Pentru el, funcția critică e dublă: analitică și valorificatoare. Deopotrivă, criticul e somat de profesie să descalifice ceea ce nu îmbogățește în nici un fel experiența dobândită până în acel moment de arta teatrală. Mirza a atras atenția că, în general, în mai multe țări ale lumii a treia, puterea politică și alte puteri „hegemonice” exercită un control puternic asupra mijloacelor de comunicare și manipulează opiniile, ceea ce afectează și judecățile critice. De aici, riscul ce și-l asumă: de a fi un critic obiectiv și mai ales de a avea o perspectivă amplă și certă asupra realităților sociale și culturale.

Britanicul John Elsom a luat în discuție „Anxietatea post-modernistă”, trecând în revista noi piese engleze și modul lor de a concepe realitățile britanice de azi. Cehul Milan Mikeš se întreabă dacă există „Un declin al dramaturgiei sau al dramaturgilor?”. Kim Yun Cheol din Hong-Kong a prezentat un tablou al anului teatral

1993 în Coreea de Sud – pe care l-a considerat „monumental”. Într-adevăr, a fost un an al festivalurilor și colocviilor naționale și internaționale. Asupra dramaturgiei din țara sa a referit Irena Staudohar din Slovenia, ocupându-se mai ales de piesele tinerilor. Etc.

GEORGE BANU DESPRE...

Ca și în alte dăți, a fost sesizantă comunicarea lui George Banu despre reconcilierea teatrului cu el însuși. E un proces subtil făcut unei avangarde adverse cuvântului în teatru și o tentativă de a demonstra revenirea, în post-modernism, de valorile literaturii. Se propune ipoteza deplasării centrului de interes teatral de la internațional spre național. Teatrolgul lansează sintagma „teatru local” și o explică, pe larg, ca o situație a unui punct de salvare, ca rezultatul unui șir de „reveniri”. E examinată cu acribie noțiunea de **calltate**, sub semnul căreia stau eforturile actuale ale marilor regizori. În mod imprevizibil, comunicarea se încheie însă cu un accent nostalgic privind „avangarda care ne lipsește” și a cărei absență (iconoclastă, contestatară, pururi novatoare) „începe să se resimtă”...

TEATRUL „PESCĂRUȘUL”

Există o singură școală de teatru în Uruguay, la Montevideo, pe lângă Teatrul „Solis” (care are funcție de instituție națională). Nu e de grad universitar această școală. Dispune de o sală proprie, unde elevii studioși dau spectacole de teatru-muzică-dans, cu program aleatoriu. Tot aici, într-o odaie înaltă dar strâmtă, e Biblioteca teatrală, singura din țară. Și tot aici ființează o expoziție de măști specifice, create chiar de tinerii artiști. Le-au folosit, luându-le de pe pereți (apoi reșezându-le la locul lor).

Am fost, într-o seară cu ploaie pulverizată, la acest micuț teatru tânăr. Își zice „Pescărușul”. Câțiva băieți și o fată băteau tobele în ritmuri sud-americane, iar un negru aproape gol, pictat cu alb și roșu, dansa pătimaș, vădind bună pregătire coregrafică. S-a cântat în cor. S-au spus versuri. Apoi toți participanții s-au prins într-o conga turbată, ce a ieșit în stradă și a revenit în sală – de mai multe ori.

Partea cea mai interesantă a spectacolului mi s-a părut însă uvertura lui, ce a avut loc pe un tăpșan din fața teatrului. Un flăcău înalt și pletos cânta aici, cu foc, la vioară, iar cinci fete imaginau, în pantomimă, o gălceavă între păsări negre, uriașe. Aveau pelerine fâlfâitoare, de plastic, umblau pe catalige și purtau măști cu cioc ascuțit, ce acopereau tot capul. Executau un dans straniu de luptă, mimând agresiunea, reculul, așteptarea, pândă, într-un chip elaborat și chiar cu rafinamente de expresivitate.

Am avut o discuție amicală, plăcută, cu ei. „De ce dați reprezentația cu păsăret, afară?” „Ca să atragem publicul.” „De ce nu se joacă și o piesă, în interior?” „Uneori jucăm și piese. Dar puținul nostru public e atras mai cu seamă de dans și muzică.” „Cine susține teatrul dumneavoastră?” „Spectatorii.” „Dar nu mi-ați cerut bilet la intrare...”. „Pentru că sunteți străin. Dar ai noștri lasă un obol în cutie.”

Le-am vorbit despre școlile noastre. Despre universitățile noastre de artă teatrală. Ascultau fermecați, ca pe o poveste, simplele mele relatări. Li se părea incredibilă existența atâtor facultăți, cu atâția studenți și profesori, cu programe didactice, spectacole întregi, „săptămâni ale ușilor deschise”, integrarea studenților în companiile stabile...

În Bibliotecă există o singură publicație românească: „Revue Roumaine”; un singur număr: din 1987.

Am dorit, în final, să pun și eu o sută de pesos în cutia cu oboluri. Mi s-a refuzat dania. „Trimiteți-ne cărți românești din teatru. Dacă se poate, cu fotografii multe.”

Am promis.

Dna Lucia Viana, o negresă voinică, foarte chipeșă, „licențiată în bibliotecologie”, directoarea lăcașului, mi-a dat adresa, m-a îmbrățișat și mi-a urat „neuitare”.

SCHIMBUL DE INFORMAȚII

Fiecare discuție cu un om de teatru din altă țară e o posibilitate de cunoaștere. Prietenul meu André Camp de la „Anvancène” îmi povestește despre tinerii dramaturgi francezi (puțini), în timp ce alt parizian, Gilles Costaz, îmi vorbește despre bătrânii regizori. Carmelinda Guimaraes din Brazilia așteaptă, cu cea mai mare curiozitate, vizita Teatrului Național din Craiova la Festivalul internațional de la São Paulo, unde vor fi anul acesta trupe din 17 țări. „Amintirea Naționalului bucureștean și a lui Andrei Șerban nu s-a șters.” Îmi dă și un prospect al acestui festival. Mă întreabă dacă avem semiologi teatrali. La rugămintea mea, îmi relatează ceva despre scriitorul Plinio Marco. Ne îmbrățișăm bucuroși cu mexicanii Emmanuel Haro și Rodolfo Obregón. Îmi povestesc că au cinci organizații de critici, care între ele întrețin „relații egale de prietenie și dușmănie”. Mă fotografiază, ca să ducă imaginea prietenilor mei, profesori la Universitatea liberă din Ciudad de Mexico. Ne fotografiem împreună în fața unor clădiri istorice, la monumentul eroului național Artigas, apoi lângă somptuosul Palacio Municipal. „În felul acesta – zice Emmanuel – te păstrezi și pe tine, și peisajul local.” „Împușcăm doi iepuri – zic – așa se spune la noi.” Mă privește nedumerit: „De ce împușcați iepurii?” Michel Vais spune că românii au produs o impresie excelentă în Canada, anul trecut. Se interesează dacă ar putea face schimb de reviste cu „Teatrul azi”. O colegă admirabilă, poloneză, devenită redactor-șef al revistei „Théâtre en Pologne”, Elzbieta Wysinska, apreciază că scena poloneză actuală e prea puțin frecventată de străini; dar nici ei, polonezii, nu mai călătoresc azi ca altădată. Milan Mikeș, ceh, care a fost ministru al Culturii, mă consiliază să nu primesc niciodată un asemenea post, fiindcă „gazetarul e singurul om liber – sau pe-aproape” din lume. Prietenul japonez Minoru Tanokura îmi arată fotografii ale unor spectacole moderne din Tokio și-mi cere poze românești. Altă colegă veche, femeie cultă, profesoară de franceză, Tatiana Proskurnikova, apreciază că e „foarte greu” acum, la Moscova, dar că ei, totuși, mă invită, la anul, la un mare colocviu

internațional. Domnișoara Essen Çamurdan, teatrolog și poetă din Istanbul, îmi amintește că i-am rostit, pe apele Bosforului, o romanță despre un marinăr ce cânta „pe întinsul Mării Marmara, de Milunescu”. „Minulescu îl cheamă exact” – zic. „Cum doriți, dar mi-ați făgăduit că mi-o trimiteți tradusă.” „Promit, dar trebuie să găsec un turc.” Stau mult de vorbă cu vivacea cubaneză Vivian Martínez Tabarez. Sunt surprins de preocupările lor teoretice, pe care le au mai ales dramaturgii, mai puțin însă criticii.

CE GÂNDEȘTE GLORIA LEVY

- Gloria Levy, ești, mi s-a spus, un critic de vază și bună gazdă a reuniunii noastre. Cum o duceți cu teatrul în Uruguay?
- Dragă Valentino, o ducem așa și așa. Nu prea sunt bani.
- Dar Congres ați făcut. Și festival ați făcut.
- Nu ușor...
- Cum stați cu dramaturgii?
- Bine, ca număr și potențe. Rău, ca reprezentare pe scene.
- Ce fel de legislație teatrală aveți?
- De-abia acum se pregătește o lege. Să vedem...
- Bine. Măine mă primește domnul ministru al Educației și Culturii. Poate îmi spune el mai multe.
- O să-ți spună. Multe și mărunte. Dar să știi că între proiecte – nu contest valoarea lor – și realizări e o distanță.
- Asta e cam pretutindeni...
- Nu mă încălzește.

Discutăm, apoi, pe larg, despre Asociația criticilor uruguayeni. E o formație nu prea mare, dar activă. Sprijină tinerii. E implicată în procesele mișcării teatrale. Dar „e loc și de mai bine” – cum am zice noi. „Leșim acum mai hotărât în arena internațională.” Și cu teatrele? „Știi cât costă un bilet de aici până în Europa? Și cine să-l cumpere? Voi cum călătoriți? Că aud despre turnee de-ale voastre în lumea întreagă, cu trupe de zeci de oameni... Cine plătește?” „Poporul român.” „Bravo! Salută-l din partea mea!”

VALENTIN SILVESTRU

O EXPERIENȚĂ TEATRALĂ SUB SEMNUL LUI ELLEN STEWART

Teatrul de cameră a participat cu spectacolul **Raport pentru o Academie** de Franz Kafka, în regia Cristinei Ioviță, producție a UNITER, la „Întâlnirile Internaționale Teatrale de la Yaoundé”, în Camerun, între 21 și 29 martie 1994. Invitația a fost formulată de domnul Ambroise M'Bia, președintele festivalului, director general în Ministerul Culturii camerunez și, totodată, președintele Centrului camerunez ITI. Am fost, colega mea Carmen Tănase și cu mine, singura prezență europeană la festival, alături de o prezență israeliană și una americană și alături de o numeroasă participare africană, reunind trupe din Congo, Republica Centralăfricană, Nigeria

și Camerun. Spectacolul nostru s-a jucat de trei ori (în limba franceză, limba oficială în Camerun), o dată în cadrul festivalului, la Douala, capitala economică a țării, și de două ori la Yaoundé, capitala propriu-zisă.

Camerunul este nu numai inima continentului, dar și un loc binecuvântat de Dumnezeu. E o țară bogată, cu toate formele de relief geografic și cultural, cu toate climatele posibile (mai puțin cea polară), cu o tradiție păstrată intactă, dar împletită armonios cu viața modernă. Ca oriunde în Africa, diferențele dintre bogați și săraci sunt imense, amestecând în capitală, de pildă, cocioabele cu hotelul

